

PEYZAJ MİMARLIĞINDA ARAZİ BİÇİMLEME

Banu Çiçek KURDOĞLU¹, Pınar Özge YENİÇIRAK^{1*} and Seyhan SEYHAN¹⁺

¹Department of Landscape Architecture/Karadeniz Technical University, Faculty, Trabzon, Turkey

*Corresponding author: yenicirak.ozge@gmail.com

+Speaker: seyhanseyhan2@gmail.com

Presentation/Paper Type: Full Paper

Özet – Peyzaj, bir noktadan bakıldığında görüş açısına giren doğal ve kültürel varlıkların tümüdür. Peyzaj mimarlığı meslek disiplini ise kentsel ve kırsal alanlarda yeryüzünü şekillendirip kontrol eder. Peyzaj mimarlığında arazi biçimleme belirli bir amaç için alanın fiziksel formunun uygun hale getirilmesidir. Temel olarak arazi biçimleme, mevcut topoğrafik yapının yapı, yol, tesis vb. kullanımlar için kazı ve dolgu işlemleri ile yeniden biçimlendirilmesidir. Peyzaj mimarlığında arazi biçimleme fonksiyonel ve estetik olmak üzere iki ana temel amacı hedeflemektedir. Arazi biçimlemede fonksiyonel yaklaşımlar, getirilecek kullanımın arazide en uygun şekilde biçimlendirilerek doğal dengenin korunmasını esas alır. Estetik yaklaşımlar ise arazinin estetik formlar ile görsel etkilerin yaratılmasını esas alır. Bu bildiri kapsamında peyzaj mimarlığında arazi biçimleme çalışmalarının fonksiyonel ve estetik yaklaşımları incelenmiştir. Sonuç olarak alanın doğal karakterinin bozulmadan mevcut yapıya en uygun biçimde şekillendirilmesi için arazi biçimleme çalışmalarının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arazi biçimleme, peyzaj mimarlığı, peyzaj

I. GİRİŞ

Coğrafyacı Alexander Von Humboldt tarafından peyzaj bir yeryüzü parçasının sahip olduğu karakterlerin toplamı şeklinde tanımlanmıştır [1],[2]. Formon ve Godron (1986)'a göre peyzaj birbirleri ile etkileşim halinde olan faktörlerin benzer biçimde tekrarlanarak oluşturduğu heterojen arazi parçalarıdır [3]. Avrupa Peyzaj Sözleşmesine göre ise peyzaj; insanlar tarafından algılanış biçimi ile karakteri doğal ve/veya insan faktörlerinin etkisi ve etkileşimi sonucu oluşan alanlardır [4]. Tüm bu tanımlar dikkate alındığında peyzaj belirli bir noktadan bakıldığında görüş açısına giren doğal ve kültürel varlıkların tümüdür. Peyzaj mimarlığı ise yaşam alanlarının maruz kaldığı sorunlara yönelik ekolojik temelli alternatif çözüm önerileri üretmek bu alanların daha yaşanılabilir hale dönüşmesine katkı sağlayan meslek disiplini [5]. Kısaca peyzaj mimarlığı meslek disiplini kentsel ve kırsal alanlarda belirlenen kullanımlara göre yeryüzünü şekillendirip kontrol eder [6].

Günümüzde yaşam alanlarını tehdit eden unsurların başında nüfus artışı ve kentleşme gelmektedir. Özellikle sanayi devrimi sonrası yaşanan teknolojik gelişmeler insanların doğa ile arasındaki dengeyi bozarak insanın egemenliğini arttırmıştır. İnsanlık tarihini incelediğimiz zaman önceleri yaşamlarını avcılık ve toplayıcılıkla devam ettiren ilk insanlar toprağı işlemeyi öğrenerek yerleşik hayata geçmişlerdir. Yerleşik hayata geçen insanlar temel ihtiyaçları olan barınmayı ise iklim, topoğrafya, yaban hayatı vb. doğal unsurların yarattığı sorunlardan korunmayı sağlayacak şekilde basitçe çözmüşlerdir. Beslenme ve barınma ihtiyacını karşılamakta sorun yaşamayan insanlar alet, zanaat vb. çeşitli alanlarda gelişme göstermeye başladı. Üretim yaptıkça ticarete başlayan insanlar bunu geliştirmek için arabalar, yollar ve limanlar yapmaya başladı. Böylece ilk ilkel kentler oluşmaya başlamıştır. Sürekli gelişim halinde olan insanlar

Sanayi Devrimi ile gerçek modern şehirleri kurmaya ve teknolojiyi geliştirmeye başlamıştır.

Tarih boyunca insanların doğayı algılayış biçimlerine göre topografyayı kullanım biçimleri değişiklik göstermektedir. Günümüze kadar mekan kültürünün değişiklik göstermesinin temeli geçmişten bugüne insanların doğa ile olan ilişkisine bağlıdır [7]. Geçmiş uygarlıkların yerleşim şekillerine bakıldığında evlerin topografyaya uygun yerleşimi ışığın ve ısının etkin kullanımını sağlamıştır [7],[8]. Oysa günümüzde yaşanan nüfus artışı ve çarpık kentleşme yanlış alan kullanım kararlarının verilmesinin yanı sıra çeşitli çevre sorunlarının artmasına ve doğal kaynakların tehlike altında kalmasına neden olmaktadır.

Peyzaj mimarlığında arazi biçimleme belirli bir amaç için alanın fiziksel formunun uygun hale getirilmesidir. Temel olarak arazi biçimleme, mevcut topoğrafik yapının yapı, yol, tesis vb. kullanımlar için kazı ve dolgu işlemleri ile yeniden biçimlendirilmesidir. Peyzaj mimarlığında arazi biçimlemenin temel amacı yalnızca kullanımların doğru konumlandırılması değil aynı zamanda arazinin en uygun koşullar altında biçimlendirilerek doğal dengenin korunmasını sağlamaktır. Peyzaj mimarlığında arazi biçimleme fonksiyonel ve estetik olmak üzere iki ana temel amacı hedeflemektedir. Arazi biçimlemede fonksiyonel yaklaşımlar, getirilecek kullanımın arazide en uygun şekilde biçimlendirilerek doğal dengenin korunmasını esas alır. Estetik yaklaşımlar ise arazinin estetik formlar ile görsel etkilerin yaratılmasını esas alır [9].

II. ARAZİ BİÇİMLEMEDE ESTETİK VE FONKSİYONEL YAKLAŞIMLAR

Peyzaj mimarlığında arazi biçimleme çalışmaları estetik ve fonksiyonel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. **Fonksiyonel yaklaşımlar;**

1. Tesviye ile drenaj sisteminin hazırlanması:

Doğru yapılan tesviye çalışmaları ile yağmur sularının drenaj kanallarına iletilerek drenaj hattının oluşturulması hem akışa geçen yüzey sularının birikmesini önleyerek oluşacak sorunları engeller hem de drenaj hattı ile yeraltı kaynaklarının beslenmesine katkı sağlar.

Şekil 1. Tesviye ile drenaj kanallarının hazırlanması URL3,URL4

2. Kazı toprağının dolguda kullanımı:

Çalışılan arazide abiyotik bileşenlerden korunmak adına dolgu ile çeşitli çözümler getirilebilir. Örneğın gürültü veya rüzgarın önlenmesi için yükselti farklılıkları oluşturulur, bitki dikimleri için toprak derinliğı ayarlanır ya da taşkınların önlenmesi için setler oluşturularak yaşanabilecek zararlar engellenir.

Şekil 2. Dolgu çalışmaları URL5, URL6

3. Tesis ve mekanların araziye uygun yerleştirilmesi:

Yapıların veya öngörülen kullanımlar için oluşturulacak mekanların arazi formuna doğru entegre edilmesi gerekmektedir. Özellikle yapı veya spor tesisi gibi alanlar düzgün zeminlere oturtulması gerek güvenlik gerekse kullanımın rahatça yapılabilmesi için önemlidir.

Şekil 3. Tesis ve mekanların araziye uygun yerleştirilmesi URL7,8

4. Eğimli arazinin duvarsız çözümü:

Eğimli arazilerde eğimi avantaja çevirmek oldukça önemlidir. Çevresel olarak heyelan veya erozyondan korunmak için arazi formuna ufak müdahaleler yapılabilir. Aynı zamanda eğim istinat duvarı

yapılmadan kaya bahçesi, amfi gibi doğal şekilde çözümlenebilir.

Şekil 4. Duvarsız doğal çözümler URL9,10

5. Tesviye kullanarak yol güvenliğini sağlamak:

Yol yapımında tesviye çalışmaları güvenlik için oldukça önemlidir. Hem standart yüzdelik eğim dikkate alınarak güvenlik sağlanır hem de ulaşım ilgi çekici hale gelir. Aynı zamanda tesviye ile drenaj hattı oluşturularak yüzey sularının birikerek sorun yaratması engellenir.

Şekil 5. Tesviye kullanarak yol güvenliğini sağlamak URL11,12

Estetik yaklaşımlar;

1. Tesviye ile düz alanların ilgi çekici hale dönüştürülmesi:

Tesviye çalışmaları ile düz monoton bir alanda dikkat çekici formlar oluşturularak alan daha ilgi çekici, merak uyandıran hale getirilebilir. Yine vurgulanmak istenen bileşenler tesviye ile göz önüne çıkarılabilir.

Şekil 6. Tesviye ile düz alanların ilgi çekici hale dönüştürülmesi URL13,14

2. Güzel görüntüyü engelleyen arazinin topografya ile düzeltilmesi:

Tesviye çalışmaları ile güzel görünümlerin ön plana çıkarılması sağlanır.

Şekil 7. Güzel görüntüyü engelleyen arazinin topografya ile düzeltilmesi URL15,16

3. İstenmeyen görüntülerin dolgu ile giderilmesi:

Yine sergilenmesi istenmeyen veya fabrika, çöplük gibi rahatsız edici faktörlerin dolgu toprağı ile kolayca gizlenebilmektedir.

Şekil 8. İstenmeyen görüntülerin dolgu ile giderilmesi URL17

4. Yapı ve tesislerin arazi formuna uyumu ve özel kullanım alanları yaratma:
Yapı ve tesislerin arazi formuna uyumu hem alan ile bütünleşmesini sağlar hem de istenmeyen görünümün ilgi çeken biçimlere dönüştürülür.

Şekil 9. 4. Yapı ve tesislerin arazi formuna uyumu ve özel kullanım alanları yaratma URL18,19

III. SONUÇ

Peyzajı oluşturan abiyotik, biyotik ve kültürel bileşenler arasında doğru bir etkileşim için peyzaj mimarlığı çalışmalarında bütünsel bakış açısı, parça bütün ilişkisi göz önünde bulundurularak ekosistemler arası doğru etkileşimin ortaya konması gerekmektedir. Topografya da peyzaj mimarlığında önemli bir tasarım elemanı olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda topografya gerek estetik gerek işlevsel amaçlar doğrultusunda şekillendirilmektedir. Geçmişten bugüne insanın çevresi ve peyzaj bileşenleri ile olan etkileşimleri değişim göstermektedir. Geçmişte daha doğru etkileşim içindeyken günümüzde insanlar abiyotik ve biyotik bileşenlere dikkat etmeden alan kullanım kararları almaktadır. Bunun sonucu olarak sürdürülebilir peyzaj tasarım uygulamaları gerçekleştirilememektedir. Topografya düzenleme çalışmalarında sürdürülebilirliğin sağlanması açısından çalışma alanındaki kazı ve dolgu miktarları eşitlenerek estetik ve işlevsel çözümler getirilmelidir. Peyzaj mimarlığı çalışmalarında çok kriterli düşünerek topografyayı avantaja dönüştürmek mümkündür. Arazi düzenleme çalışmalarındaki topografik düzenlemenin hem bitki örtüsü hem mekanın formu hem de alandaki etkinliklerin yapımına olanak sağlaması ile başarısı ortaya konmaktadır. Peyzaj mimarının tasarım sürecinde çalışma alanının başlangıçtaki topografik düzeni ile kendi bu alana getirdiği alan kullanımları sonucu oluşan topografik düzen arasında büyük bir farklılık olmamalıdır. Peyzaj mimarının başarısı topografyaya doğru entegre edilmiş bir peyzaj düzenlenmesini gerçekleştirebilmesidir.

KAYNAKLAR

- [1] N. Demircan, B. Aytatlı, N. D. Yıldız, 'Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Öğrencilerinin Mesleklerine Bakışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma'. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1), pp. 14-20. 2019
- [2] URL1, (2019). <https://slideplayer.biz.tr/slide/2599219/>, Erişim Tarihi: 04.11.2019
- [3] P. G. Risser, *Landscape Ecology: State Of The Art*. In Landscape heterogeneity and disturbance, Springer, New York, NY.R., 1987.
- [4] URL2, (2019). <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/176>
- [5] A. Kelkit, 'Kentsel yaşam kalitesine peyzaj mimarlığı bakış açısı, ISUEP2018 Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/Dönüşüm/Özgünlük 28-30 Haziran 2018 Anadolu Üniversitesi – ESKİŞEHİR, p. 92-96.
- [6] T. Waterman, *Peyzaj Mimarlığının Temelleri*, Literatür Yayıncılık, 2012.
- [7] C. Köse, "Mimari ve peyzaj arakesitinde topoğrafyanın kullanımı", Y.L. tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Ocak 2010.
- [8] İ. Yürekli, "Mimarlık ile eğimli arazi ilişkisi", Y.L. tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Temmuz, 1993.
- [9] M.F. Altunkasa, *Peyzaj Mühendisliği*, Peyzaj Mimarlığı. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yardımcı Ders Kitabı No: D-19, 60s, Adana, 1998.
- [10] URL3, 2019. <https://decoarchi.com/2019/06/29/39-easy-diy-project-ideas-for-drainage-garden/>, Erişim Tarihi: 05.11.2019
- [11] URL4, 2019. <https://www.byddi.com/2013/08/the-creation-of-wee-lee-canyon.html>, Erişim Tarihi: 05.11.2019
- [12] URL5, 2019. <https://tr.pinterest.com/pin/278238083198363944/>, Erişim Tarihi: 05.11.2019
- [13] URL6,2019. <https://transitionconsciousness.wordpress.com/2013/04/16/the-garden-of-cosmic-speculation-date-for-your-diaries-may-5th-2013/> Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [14] URL7, 2019. https://www.archdaily.com/524427/zhangmiao-exercise-park-archi-union-architects/53b761d1c07a8005ce000237_zhangmiao-exercise-park-archi-union-architects_zhangmiao-04-jpg/, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [15] URL8, 2019. https://www.curbed.com/2017/4/4/15169506/bike-bridge-netherlands-utrecht-design?utm_campaign=curbed&utm_content=entry&utm_medium=social&utm_source=pinterest, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [16] URL9, 2019. <https://www.archdaily.com/903443/second-stage-of-hangzhou-cloud-town-exhibition-center-approach-design/5bbb222cf197ccd654000f3-second-stage-of-hangzhou-cloud-town-exhibition-center-approach-design-photo>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [17] URL10, 2019. <https://hzhang.photoshelter.com/gallery-image/Galaxy-SoHo/G0000q1iZeRiftMY/10000CBdu4ageSws>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [18] URL11, 2019. <https://www.vogue.com.au/travel/destinations/20-of-the-most-beautiful-streets-in-the-world/image-gallery/7f4747ac2f27f895f9e0fab47a495fcd?pos=13>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [19] URL12, 2019. <https://ratemyhome.net/san-francisco-architecture-san-francisco-2/> Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [20] URL13, 2019. <https://architizer.com/projects/chicago-botanic-garden/#.WNzxZsR5Jbs.pinterest>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [21] URL14, 2019. <https://tr.pinterest.com/pin/560276009865143288/>
- [22] URL15, 2019. <https://images.adsttc.com/media/images/55e0/cedc/e58e/ce03/1300/0015/newsletter/Centro-Cultural-Pte-Alto-1.jpg?1440796376> Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [23] URL16, 2019. <https://tr.pinterest.com/pin/431853051760346588/>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [24] URL17, 2019. <https://www.pinterest.at/pin/315814992599656337/?lp=true>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- [25] URL18, 2019. <https://tr.pinterest.com/pin/219409813070481759/>, Erişim Tarihi: 19.11.2019
- URL19, 2019. <https://tr.pinterest.com/pin/269090146463857222/?lp=true>, Erişim Tarihi: 19.11.2019